

מבוא לאירופה הקדם מודרנית 400 - 1500

פרופ' נעמה כהן-הנגבי

תשפ"ו, סמסטר א', ימי שלישי 16:15 – 17:45, גילמן 223

תקציר: הקורס יעסוק בהתהוותה של אירופה משנת 400 ועד 1500. בתוך כך נסקור את התפתחות נצרות המערב, את המבנים הפוליטיים החדשים הצומחים לאחר התפרקות האימפריה, את עליית הממלכות, את החברה ואת המערך הכלכלי המשתנה, את התמורות בהשכלה ובתרבות לאורך התקופה. **ציון הקורס יקבע על פי בחינת כיתה. חומר הבחינה כולל את ההרצאות וקריאת החובה.** **עזרים:** אתר הקורס במודל מאפשר גישה למצגות, לדפי העזר המלווים כל שיעור ולחומרי הקריאה. באתר ישנו פורום פתוח לשאלות ודיונים בנושאי הקורס.

תכנית הקורס

28.10.25 ראשית הנצרות: מירושלים לרומא (33-400)

קריאה: **הבשורה על-פי מתי**, פרקים א-ג; פרקים ה-י"ב.

ניתן לקרוא ברשת: <http://www.kirjasilta.net/ha-berit/index.html>, מומלץ לקרוא את הבשורה כולה אביעד קליינברג, **הנצרות מראשיתה ועד הרפורמציה** (תל אביב: האוניברסיטה המשודרת, 1995), עמ' 38–9.

- קריאת רשות: פיטר בראון, **עוני ומנהיגות באימפריה הרומית המאוחרת**, תרגום: אורי שפיר (ירושלים: מרכז זלמן שזר, 2008), 28 – 56.

<https://kotar.cet.ac.il/KotarApp/Viewer.aspx?nBookID=93997875#49.0.6.default>

4.11.25 ממערב לאימפריה: עמים בתנועה (400-800)

קריאה: זאב רובין, **התנצרותה של אירופה** (תל אביב: האוניברסיטה המשודרת, 1991), עמ' 35–49. או:

וולטר פול, "מה ההבדל? הבחנות אתניות בימי הביניים המוקדמים", **זמנים** 89 (2005), עמ' 36–40. וגם:

אורה לימור ויצחק חן, **ראשיתה של אירופה: מערב אירופה בימי הביניים המוקדמים**, כרך ב' (רעננה: האוניברסיטה הפתוחה, 2003), עמ' 24–38.

- פודקאסט: תמר רוטמן, "הקדושים של ימי הביניים", **היסטוריה גדולה בקטנה**

<https://soundcloud.com/historia-il/164a>

- פודקאסט: יניב פוקס, "לא רוצה שתקראו לו ברברי", היסטוריה גדולה בקטנה

<https://soundcloud.com/historia-il/yanivfox>

11.11.25 התבססות הממלכות והקיסר המערבי החדש (550 – 800)

קריאה: אורה לימור ויצחק חן, **ראשיתה של אירופה: מערב אירופה בימי הביניים המוקדמים**, כרך ב' (רעננה: האוניברסיטה הפתוחה, 2003), עמ' 191-218.
מקור: איינהרד, **חיי קרל הגדול**, תרגם יצחק חן (רעננה: האוניברסיטה הפתוחה, 2021), עמ' 35 – 65.

18.11.25 כלכלה, דמוגרפיה ושינוי אקלים (950 – 1150)

קריאה: רוברט לופז, **לידתה של אירופה**, תרגום: מיה מבורך (תל אביב: דביר, 1990), עמ' 137-145.
יצחק חן, **סוף האלף הראשון** (תל אביב: האוניברסיטה המשודרת, 2000), עמ' 21-36.
קריאת רשות: מארק בלוק, **החברה הפיאודלית**, תרגום: אורה גרינגרד (ירושלים: מאגנס, 1968), עמ' 250-263.

25.11.25 אצולה, יחסי תלות וצמיתים: המערך החברתי בימי הביניים התיכונים

קריאה: מרטין אורל, **עליית אדוני הטיירות והתהוות האצולה** (בתרגומו של אורי בן-שלום לצורך הוראה בלבד)

[Martin Aurell, "Society," in Daniel Powers (ed.), *The Central Middle Ages:*

Europe 950-1320 (Oxford: Oxford University Press, 2006), pp. 32–40]

Judith M, Bennett, *Medieval Europe: A Short History* (McGraw-Hill, 2006), pp. 118-122.

קטע **משירת רולן**, תרגום: אביעד קליינברג.

2.12.25 קץ הימים ופריחה מחודשת: נזורה רפורמות, והתעצמות הכנסיה (950 – 1150)

ריצ'ארד סאות'רן, "האפיפיורות", **גאולה וכוח: לתולדות הנצרות בימי הביניים**, עריכה תרגום: אביעד קליינברג (תל אביב: ספרי תל אביב, 1999), 40-50.

מקור: מתוך **התקנון** של בנדיקטוס הקדוש, בתוך, אורה לימור ויצחק חן, **ראשיתה של אירופה: מערב אירופה בימי הביניים המוקדמים** (רעננה: האוניברסיטה הפתוחה, 2003), כרך ג' עמ' 26-43.

- קריאת רשות: ריצ'ארד סאות'רן, "האפיפורות", גאולה וכוח: לתולדות הנצרות בימי הביניים, עריכה ותרגום: אביעד קליינברג (תל אביב: ספרי תל אביב, 1999), עמ' 40-68

כיבושים התפשטות והתיישבות (950 – 1300)

9.12.25

קריאה: רוברט ברטלט, התהוותה של אירופה: כיבוש, יישוב ותמורות תרבותיות 950-1350 תרגום: אלון אשפר (ירושלים: ביאליק, 2015), עמ' 15-33.

איריס שגיר, **מסעי הצלב: היסטוריה והיסטוריוגרפיה** (רעננה: האוניברסיטה הפתוחה, 2014), עמ' 270-277,

קריאת רשות: ואט מונטגומרי ופייר קאקיה, **תולדות ספרד האסלאמית**, תרגום: עמנואל קופלביץ (ירושלים: כרמל, 2017), פרק י' סופה של ספרד האסלאמית.

- פודקאסט: יונתן רובין, "חיים אינטלקטואליים בממלכת ירושלים הצלבנית", **הפודקאסט של**

זמנים (<https://zmanimpodcast.com/tag/%D7%99%D7%9E%D7%99-%D7%94%D7%91%D7%99%D7%A0%D7%99%D7%99%D7%9D/>)

תמורות רוחניות ואינטלקטואליות במאות ה-12 וה-13

16.12.25

קריאה: אביעד קליינברג, **קריאת ביניים: מדריך קצר לימי הביניים במערב** (הוצאה עצמית, 2020), עמ' 101-149.

מסמכי יסוד אוניברסיטת פריז, תרגום: איילת אבן עזרא

- פודקאסט: איילת אבן-עזרא, "מקורות האוניברסיטה", **היסטוריה גדולה בקטנה**

<https://soundcloud.com/historia-il/ayeletevenezra>

23.12.25 החוק והשלטון: עיר, פרלמנט, מלך וכנסייה במאות ה-12 וה-13

קריאה: אביעד קליינברג, **קריאת ביניים: מדריך קצר לימי הביניים במערב** (הוצאה עצמית, 2020), עמ' 101-149.

מקור: קטע מהמגנה כרטה

30.12.25 מינות ואדיקות חדשה (1150 – 1400)

קריאה: אביעד קליינברג, **רגל החזיר של האב ג'ונפרו: סיפורי הקדושים משנים את העולם** (תל אביב: זמורה ביתן, 2000), 278-281.

או:

שולמית שחר, **נשים בתנועת מינות של ימי הביניים: אניס ואיגט הוולדנסיות** (ירושלים: מוסד ביאליק, 2001), עמ' 19-34 (הערות, עמ' 138-145).

<https://kotar.cet.ac.il/KotarApp/Viewer.aspx?nBookID=100293369#1.0.6.default>

וגם:

קרוליין ביינום, "פסלים בוכים ולחם מדמם: מעשי נסים בימי-הביניים המאוחרים", **זמנים** 105 (2009), עמ' 4-15.

דנטה, **הקומדיה האלוהית: התופת**, תרגום: יואב רינון (ירושלים: כרמל, 2013), קאנטו I.

- קריאת רשות: אסתר כהן, **רישומים של כאב: דת משפט ורפואה בימי הביניים המאוחרים**, תרגום: דורון מגן (ירושלים: מגנס, 2019) (פרק 7/6)

6.1.26 מגיפות, משבר ואלימות במאות ה-14 וה-15

קריאה: דנה פירוינסקי, **אירופה על סף העת החדשה 1350-1600**, כרך א' (רעננה: האוניברסיטה הפתוחה, 2014), 17-23, 56-90.

ג'ובאני בוקאצ'ו, **דקאמרון**, תרגום: גאיו שילוני (ירושלים: כרמל, 2000), עמ'.

- קריאת רשות: ריצ'ארד סאות'רן, "האפיפורות", **גאולה וכוח: לתולדות הנצרות בימי הביניים**, עריכה ותרגום: אביעד קליינברג (תל אביב: ספרי תל אביב, 1999), עמ' 69-92.
- קריאת רשות: אביעד קליינברג, **קריאת ביניים: מדריך קצר לימי הביניים במערב** (הוצאה עצמית, 2020), עמ' 150-172.
- יוסי ציגלר ואיריס שגריר, "הדו-קרב האחרון: קולנוע, היסטוריה, ו"מי טו", **זמנים** 152 (2024): 18-33.
- יובל נח הררי, "טרור מהו? מימי-הביניים ועד למאה העשרים ואחת", **זמנים** 108 (2009): 10-21.
- וידאו: גדי אלגזי, "החיים שלאחר המוות: תמורות חברתיות באירופה לאחר מגיפת הדבר", **בית הספר להיסטוריה** <https://www.youtube.com/watch?v=QUDi4UxOMnl&t=10s>

13.1.26 משקי הבית, בתי מלאכה, מסחר וכלכלה במאות ה-14 וה-15

קריאה: יוג'ין פ' רייס (הבן) ואנתוני גרפטון, **אירופה בראשית העת החדשה 1460 – 1559**, תרגום: עדי הירש-גינסבורג (תל אביב: רמות, 2010), פרק 2 - "צמיחה כלכלית".

בעל הבית הפריזאי. חיבור על מוסר וכלכלת בית, תרגום: שולמית שחר (תל אביב, ההוצאה לאור ע"ש חיים רובין 2013), עמ' 104-109, 147 – 150

ג'פרי צ'וסר, **סיפורי קנטרברי**, תרגום: שמעון זנדבנק (תל אביב: הוצאת עם עובד), עמ' 9 – 34.

20.1.26 פריחה וצמיחה במאות ה-14 וה-15: ספרות, אמנות, וגילויים חדשים

קריאה: יוג'ין פ' רייס (הבן) ואנתוני גרפטון, **אירופה בראשית העת החדשה 1460 – 1559**, תרגום: עדי הירש-גינסבורג (תל אביב: רמות, 2010), פרק 1 "מדע, טכנולוגיה ותגליות".
תמר הרציג, **על סף העת החדשה: אירופה 1350 – 1600**, כרך ג' (רעננה: האוניברסיטה הפתוחה, 2014), עמ' 80 – 96.

- קריאת רשות: יוסי ציגלר, "התחזות, פיסיונומיה ותצפית מדעית בימי-הביניים", **זמנים** 123 (2013): 24-31.
- רז חן-מוריס, "מראות, חידות ועדשות: ידע חזותי מימי-הביניים ועד למדע החדש", **זמנים** 93 (2006): 4-15.
- פודקאסט: אלכס קרנר, **מגלה את אמריקה** <https://soundcloud.com/historia-il/alexkerner>